

IN MEMORIAM.

L. PINCOFFS

DOOR

J. HUDIG.

De redactie van het jaarboekje heeft mij verzocht eenige woorden te schrijven bij dit portret: ik wil daaraan voldoen ofschoon het mij moeite kost, want nog steeds worden in mij droevige gedachten opgewekt bij de herinnering aan den val van een man, dien ik gekend heb in zijn opkomst en grootheid, dien ik heb geacht en bewonderd, en die op de ontwikkeling onzer stad een invloed heeft uitgeoefend, waarvan men de wederga te vergeefs zal zoeken.

Om dien invloed te verklaren moet men zich verplaatsen in het milieu, waarin hij optrad: omstreeks het midden der vorige eeuw telde Rotterdam nog geen 100.000 inwoners, waarvan de meesten huisden binnen de oude vesten en langs de Schie. In de polders rond de stad, doorsneden van lanen, vond men de bleekerijen en kwekerijen, en, aan den zoom, de lustwaranden onzer vaderen, de theetuinen door Hildebrand zoo meesterlijk beschreven. In de binnenstad was het treurig gesteld: de woningen lieten alles te wenschen over, en het stilstaand water in grachtjes en slooten verspreidde de liefelijkste geuren. Een vroolijker schouwspel boden de havens en kaden der buitenstad: de schilderachtige Oost-Indievaarders lagen in dubbele rijen langs de Boompjes gemeerd, de havens waren vol brikken,

schoeners, koffen; marktschuiten vulden Kolk en Blaak, rivierbooten vonden een ligplaats aan de nieuw aangeplempte Oosterkade, en hier en daar vertoonden zich de langzaam in aantal toenemende zeebooten.

In die omgeving woonde een rustige, tevreden bevolking.

Het was de gemeente goed gegaan: dank zij de Nederlandsche Handel-Maatschappij hadden zeilvaart en commissie-handel met al wat daaraan annex was geprospeereerd: wat toen de hoogere stand werd genoemd had geld verdiend, de minderen vonden bezigheid en stelden hunne eischen niet hoog.

Men werkte hard maar in ééNZelfde richting, en, omdat die richting goede resultaten had opgeleverd, wilde men van nieuwigheden liever niets hooren. Toen b.v. eene ondernemende firma zich belastte met invoer en verkoop van guano, trokken de ouderwetsche kooplieden den neus op voor dat „vieze” artikel. De voorliefde, die men koesterde voor de zeilvloot, was oorzaak dat men weinig lust toonde om zich met het onrustige stoombootbedrijf te bemoeien: kenschetsend is, dat in het rapport van de staats-commissie, die zou nagaan, welke gevolgen de doorgraving van het kanaal van Suez zou kunnen hebben voor Nederland en de koloniën, eene commissie, waarin ook zitting had de voorzitter van onze Kamer van Koophandel, geheele bladzijden zijn gewijd aan de belangen van de zeilvaart, dat even wordt gewag gemaakt van zeilschepen met hulpstoomvermogen, maar dat een stoomverbinding met Indië in niemands brein schijnt te zijn opgekomen.

Reeds in 1856 wijst de K. v. K. er op, dat „het ontbreken eener stoombootverbinding op de Vereenigde Staten „voor ons verkeer zeer nadeelig werkt”; maar het zal nog jaren duren eer in die behoefte wordt voorzien.

Toen ik, pas in zaken, een vermogend koopman medewerking vroeg voor het oprichten eener stoomvaartlijn,

kreeg ik ten antwoord: „jongen, ga niet in stoom, dan „wordt je een wild beest, net als...” (volgde de naam van een pionier op stoomgebied).

Reizen was een zeldzaamheid; verlangde men 's zomers naar buitenlucht, dan koos men een verblijf met tuin aan Schie- of Wafellaan (een gewoonte thans nog slechts door één medeburger in eere gehouden).

Men leefde vriendschappelijk in kleinen kring, ging weinig om met vreemden en miste den ruimen blik, die vooral in een handelsstad zoo noodig is.

De regeering was de getrouwe afspiegeling van de burgerij. Terwijl wij thans 48000 kiezers tellen en men dat nog niet genoeg vindt, waren er in 1856:

voor de 2 ^e Kamer	1847,
voor den Raad	2965.

De raad bestond uit 37 leden, achtenswaardige, deftige mannen, „insignes gravitate viri”, voor verreweg het grootste gedeelte steunpilaren van de beurs, die de geldmiddelen der stad uitmuntend bestierden: zuinigheid was hun hoofddeugd en opmerkelijk is het, dat bij behandeling van voorstellen van B. en W. telkens uit den boezem van den raad stemmen tot bezuiniging opgingen.

Het geheele budget was f 1.116.000; voor de kosten „van het onderwijs en ter bevordering van kunsten en „wetenschappen” vindt men f 43000 en voor „rente en „aflossing van geldleeningen en opeischbare schulden” f 24000 in de begrooting uitgetrokken.

De belastingen waren laag; toch schijnt de lust om te betalen evenmin als nu groot te zijn geweest, want toen van een hoofdelijken omslag, dien men op 2 ton had geraamd, slechts f 120000 binnen kwam, schreven B. en W. dat toe aan de omstandigheid, „dat de belastingschuldigen „zich verdiepten in cijfers wat voor ieder hunner het voor- „deeligst was”.

Partijschappen kende men destijds in het gemeentebestuur niet: de kwestieën, die thans den raad verdeelen, bestonden niet; men bemoeide zich hoofdzakelijk met de behartiging der stoffelijke belangen, en, hoewel die soms tot heftige discussiën aanleiding gaven, was er van oppositie nagenoeg geen sprake; een jeugdig advocaat, die zich daaraan wel eens bezondigde, werd dan ook voor lastig gehouden en men liet hem dit niet onduidelijk blijken.

Later, jong raadslid, eens aan een dier oude heeren mijn nood klagende, dat ik het moeilijk vond soms een stem te moeten uitbrengen over onderwerpen, waarvan ik geen verstand had, klonk het plechtige antwoord: „als gij „twijfelt, stem dan met B. en W.; dat is het veiligste”. (Als wethouder gaf ik eens denzelfden gemoedelijken raad aan een jeugdig lid: ik dacht, dat de man mij wilde aanvliegen).

Er heerschte in den raad een tevreden toon, en niet on aardig is de toast, waarmede B. en W. het verslag besluiten van datzelfde jaar 1856, waarin handel en scheepvaart geen merkbaren vooruitgang toonden, waarin de belasting slechts 60% opbracht van de raming, waarin de sterfte niet minder bedroeg dan 3.16%:

„Aan het einde van ons verslag gekomen, vleijen wij „ons, dat door U in het opgegevene genoegzame grond zal „worden gevonden om in onze gunstige meening ten aan „zien van het afgelopen jaar te deelen, terwijl wij voort „durend de beste wenschen uiten voor den bloei onzer „gemeente en het heil en de welvaart van hare ingezetenen”.

In dien raad, waarvan men begrijpen zal dat niet veel nieuwe plannen te verwachten waren, deed Pincoffs op den 7 Februari 1856 zijne intrede.

De adat bracht mede, dat één plaats moest worden bezet door een Israëliet en toen door den dood van den Heer Ezechiels de joodsche zetel vacant kwam, werd Pincoffs waardig gekeurd dien in te nemen.

Hij was toen 34 jaar; zijn vader, een Duitscher, had zich omstreeks 1800 hier gevestigd en hield een loterijkantoor: hij zelf had zich met zijn zwager Kerdijk geassocieerd en dreef handel in meekrap.

Dat de oude deftige heeren den nieuwelings wel eens vreemd aankeken laat zich begrijpen; maar Pincoffs was er de man niet naar om zich daardoor te laten afschrikken. Spoedig had hij eene „hervorragende” plaats in den raad veroverd, en reeds in 1857 vinden wij hem als rapporteur van de commissie voor strafverordeningen, eene nieuwe verordening op het bouwen verdedigende, en met succes het hoofd biedende aan de aanvallen van scherpzinnige rechtsgeleerden, en in de jaren die nu volgen is er letterlijk geene discussie geweest, waarin hij niet een werkzaam deel heeft genomen.

In eene bijtende satire schreef Mr. Oldenkott:

„Et cependant qu' il s'agisse d'administration, d'économie politique, de finances, de jurisprudence ou d'emmagasinage du pétrole, peu lui importe, d'un pied toujours leste il monte à la tribune.

„Le cas échéant il ferait de la médecine, de la géologie, voire même de l'astrologie, tout en se déclarant incompétent, dans un accès de modestie”.

Maar, wanneer men bedenkt, dat hij altijd sprak met kennis van zaken, dat hij de onderwerpen die in behandeling kwamen volkomen meester was, dat hij vaak, bij afwijking, de discussiën wist te leiden in het rechte spoor, klinkt dan deze satire eigenlijk niet als een lofrede?

Intusschen was in den raad veel veranderd: gaandeweg waren de ouderen van het tooneel verdwenen en hadden plaats gemaakt voor jongeren, waaronder velen tot de vrienden en partijgenooten van Pincoffs behoorden. Het liberalisme vierde hoogtijd, de kiesvereniging Orde was oppermachtig en daarvan was hij een der leiders. Ik

zal niet zeggen, dat alle leden door zijn toedoen in den raad zijn gebracht, maar wel dat, als hij tegen een candidaat was, deze gerust naar huis kon gaan.

Toen ik in 1869 tot lid van den raad was gekozen, trof ik daar Pincoffs in al zijn grootheid; zijn invloed deed zich gevoelen naar binnen en naar buiten; hij had de Afrikaansche handelsvereeniging opgericht, hij had zijn krachtigen steun verleend aan de Nederlandsch-Amerikaansche Stoomvaart Maatschappij, hij nam een werkzaam deel aan de gestie der Rotterdamsche bank, hij had den stoot gegeven tot de stichting der ambachtsschool, in het kort, al wat in Rotterdam was tot stand gebracht droeg het merk van zijn hand.

Wat mij vooral tot hem aantrok was zijn onverstoortbaar optimisme, zijn geloof in de toekomst onzer stad. Het groote werk aan den Hoek van Holland was in vollen gang; maar toen de natuur niet zoo krachtig medewerkte als de ontwerper gedacht had, ontstond er een zeker wantrouwen in het welslagen er van, ja, hoe ongelooflijk het moge klinken, in sommige kringen vertoonde zich een soort van leedvermaak, wanneer de berichten omtrent de uitschuring minder gunstig luidden. Maar wie ook twijfelde, Pincoffs niet: hij begreep, dat de waterweg er zou komen en welke de gevolgen daarvan zouden zijn voor handel en scheepvaart; hij begreep dat, als de toegang voor de groote schepen zou zijn geopend, wij gereed moesten zijn om ze te ontvangen, en die overtuiging, dat geloof gaf hem den moed tot het in het leven roepen van zijne grootste schepping, de Rotterdamsche handelsvereeniging, waarvoor hij het kapitaal voor een groot deel in den vreemde wist te vinden.

Nadat de overeenkomst met de gemeente was gesloten, waarbij de exploitatie der handelsterreinen aan die vereeniging was overgedragen, trad Pincoffs uit den raad;

maar het werk, dat hij er verricht had, ging niet met hem verloren: hij had Rotterdam wakker geschud; Rotterdam is wakker gebleven.

Niet alleen aan het openbare leven schonk deze merkwaardige man zijne aandacht: moest armoede gelenigd, moesten nuttige instellingen gesteund worden, men kon op zijne hulp rekenen, en dan gaf hij niet alleen zijn geld, maar ook zijne medewerking, op de hem eigene coulante wijze.

Een voorbeeld uit vele.

In den schouwburg werd een benefiet gegeven voor den ouden acteur Hammecher, die in zijn vijftigjarige loopbaan meer lauweren geplukt dan ducaten had opgespaard: de man moest met zijn stramme beentjes voor een Parijschen straatjongen spelen!

Gedurende de pauze, Pincoffs met luider stemme: „Willem „(tot notaris Burger)! die oude man moet geholpen worden. „Ik zorg voor het geld, jij voor de administratie!”

Met een papier in de hand gaat Pincoffs rond bij de aanwezigen, noteert de contributiën en in een oogenblik is er genoeg bijeen om den armen kerel een pensioen te bezorgen, waarvan hij tot zijn dood heeft genoten, dank zij de voorzorg om notaris Burger tot administrateur te be-
noemen.

Dat een man, die overal op den voorgrond trad, vele vijanden had, zal niemand verwonderen: in de eerste plaats zijne politieke antagonisten, tegen wie hij onbarmhartig te velde trok, verder velen die zich door hem in de schaduw zagen gedrongen en die met weezin het juk torschten, dat hun door hem was opgelegd en dat hen als een nachtmerrie drukte, en eindelijk zij, die zijne ijdelheid niet konden

verdragen. Nu, ijdel was hij, maar moesten wij hem daarover hard vallen?

Iedereen heeft een zekere mate van ijdelheid, en is het vreemd, dat die eigenschap bijzonder ontwikkeld was bij een man van nederige afkomst, die de gelijke was geworden van de voornaamsten der stad, directeur of commissaris van de grootste instellingen, geroepen tot de hoogste ambten, lid van den raad, van de provinciale staten, van de eerste Kamer, ridder van den Nederlandschen leeuw, die profiteerende van de (toen nog platonische) liefde van de vorsten voor Afrika, zich een weg wist te banen tot de koninklijke paleizen, gast van Prins Hendrik, van den Duitschen Kroonprins, van den Koning der Belgen! Het zijn sterke beenen, die de weelde dragen, en welke beenen zouden onder den last van zooveel weelde niet bezwijken?

Als ik zeg, dat alle deuren voor hem openstonden, moet ik één uitzondering maken, en dat was hem een doorn in het oog: de Sociëteit Amicitia.

Nimmer had een jood den drempel overschreden: moest voor Pincoffs niet een uitzondering worden gemaakt? Toen men hem er over sprak, eischte hij, dat hij zou worden voorgedragen door den Burgemeester, den President der rechtbank en den President der Kamer van Koophandel, en dat dezen zich zouden verbinden om voor het lidmaatschap te bedanken, wanneer hij mocht worden gedeballoteerd.

Dit vond men te kras en de poort bleef voor hem gesloten: hij heeft het nooit vergeven.

Vreemd zal het menigeen toeschijnen, dat zijn vijanden en benijders zijn eerlijkheid niet in twijfel trokken: men hekelde zijn heerschzucht, zijn ijdelheid, zijn familiariteit, maar zijn reputatie van eerlijk man bleef ongerept; wel

waren er enkele personen (het is mij nader gebleken), die reden hadden dit vertrouwen niet te deelen; maar zij waren weinig in getal en zwegen: hadden zij gesproken, men had hen toch niet geloofd.

Vreemder schijnt het nog, dat bij hen, die het intiemst met hem omgingen, die betrokken waren bij zijn zaken, het geloof in zijne goede trouw vast stond en onwankelbaar bleef, tot de catastrophe losbrak.

Burgemeester Van Vollenhoven kon dan ook bij het afscheid uit den raad, onder instemming der burgerij, van hem getuigen: „veel reden van dank heeft de gemeente ten „zijnen opzichte voor hetgeen hij heeft verricht, maar vooral „ook daarom dat zijne bedoelingen steeds zuiver, edel en „loyaal zijn geweest; zonder nevenbedoelingen, zonder aan- „zien des persoons heeft hij met de groote gaven hem „geschonken getracht steeds in het belang van Rotterdam „werkzaam te zijn”.

Men moet Pincoffs persoonlijk gekend hebben om dit raadsel op te lossen. Nooit zal ik vergeten een wandeling in den vroegen morgen aan de boorden van de Alster te Hamburg, waar wij heengegaan waren om de havenwerken te bestudeeren. Op die wandeling heeft Pincoffs mij zijn levensgeschiedenis verteld, de moeilijkheden waarmede hij te kampen had gehad, hoe hij die had weten te overwinnen door steeds den rechten weg te bewandelen, en dat alles met zulk een eenvoud, zulk een toon van oprechtheid, dat ik geheel onder de bekoring kwam van zijne woorden en niet kon vermoeden welk een rol de fantaisie in dat verhaal had gespeeld!

Helaas! de ontgoocheling zou later volgen. Op een ochtend in Mei ontmoette ik hem in de Boompjes, doodsbleek met waggelenden gang: „ik heb zoo'n hoofdpijn” zeide hij, „maar ik *moet* naar een vergadering”. Hij reikte mij de hand en ging verder: ik heb hem nooit weer gezien.

Het was in die vergadering, dat hij moest erkennen dat zijne creatiën vasten grondslag misten: met een donderslag stortte het gebouw ineem, hij viel, den goedhartigen, welmeenenden maar zwakken Kerdijk meeslepende in zijn val, en de man, die nog kort te voren genoemd was „la providence de Rotterdam”, moest zich door een overhaaste vlucht redden uit de handen der justitie.

Wat toen volgde is niet te beschrijven: verslagenheid, wantrouwen, verdenking stond op ieders gelaat te lezen, de namen der achtbaarste burgers werden door het slijk gesleurd, wie gerekend werden tot de „kliek” te behooren werden met den nek aangezien, de ambachtsschool wierp hem uit, een stoomketel, door hem en zijne echtgenootte bij hun zilveren bruiloft ten geschenke gegeven en die te zwaar was om hem naar het hoofd te slingeren, werd door een bestuurslid ingekocht en door dezen opnieuw geschonken, ontdaan van de koperen plaat waarop de naam Pincoffs gegraveerd was: een album hem, als huide van zijn medeburgers, aangeboden, verdween door den schoorsteen van een chemisch laboratorium, een naamgenoot, die zich gebaad had in de zonnestralen, die van zijn grooten neef uitgingen, adverteerde dat hij niets uitstaande had met zekeren Lodewijk P.; het volk grinnikte bij het verkoopen van zijn senatorialen rok, mijn dienstbode, die uit den boedel een bij ons servies passend schaalje gekocht had, bood het mijn vrouw aan met de woorden: „als mevrouw er ten minste niet vies van is”, een rechter die in de courant had geschreven, „dat hij nu en dan het verband „zocht maar niet vond tusschen besluiten van den raad en het algemeen belang”, werd met groote meerderheid tot lid van den raad gekozen, en onze taal had geen woorden krachtig genoeg om den man te vervloeken, in wien men zich zoo had bedrogen.

Dertig jaar heeft hij een kormervol bestaan voortge-

sleept ver over den Oceaan, totdat hij eindelijk rust heeft gevonden; de hartstochten zijn bedaard, Rotterdam heeft zich krachtig hersteld, het zaad door hem uitgestrooid heeft goede vruchten gedragen.

Laten wij bij zijn graf dankbaar erkennen het goede, dat hij voor de stad heeft gedaan, zonder de oogen te sluiten voor zijne feilen: zwaar heeft hij geboet; laten wij hem dus niet hard vallen, maar met een gevoel van weemoed terugzien op:

„a spectale of so much glory and so much shame”.

Rotterdam, Dec. 1911.

ONDERHOUD VAN GLAZEN IN DE GROOTE KERK.

„In manieren hiernae verhaelt is veraccordeert Cornelis Pieterzoen glaesmaker ter eender ende die kerckmeesters ter ander zyde, als dat Cornelis Pieterzoen aengenomen heeft alle die glazen in die kercke staende met die costers huysiens ende die huysiens aen die kerke getimmert sal ghehouden weesen glaesdicht te houden, als Martini in de winter dicht te wesen ende Paesschen daeraen volgende op visentatie van die kerckmeesters, mits condicie alle jaren te leveren veertich nieuwe panden. Ende hiervoor sal Cornelis Pieterszoen ontfangen tseven- tich carolus gulden jaerlix gedurende den tijt van ses jaren, ingaende den 7 Jan(u)ari anno 1584, mits condicie dat die acht glazen van die gildens hierin niet en sullen begrepen zijn als: die schoemakers, die metselaers, coemmens, visschers, barbiers, hordemakers, timmerluden, cleermakers, welverstaende dat Cornelis Pieterzoen int laeste jaer oft binnen de ses jaren vollevert sal hebben twee hondert ende veertich nieuwe witte glazen oft panden....

Dit gedaen by die kerckmesters den 7 Januari anno 1584.
